

Sygn. akt **II AKa 4/17**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Janusz Jaromin (spr.)
Sędziowie:	SA Stanisław Stankiewicz SO del. Małgorzata Jankowska
Protokolant:	sekr. sądowy Paulina Mitan-Zalewska

przy udziale prokuratora Prokuratury Okręgowej w Szczecinie Agnieszki Lorenc

po rozpoznaniu w dniu 23 lutego 2017 r. sprawy

K. S. (1)

o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w sprawie Sądu Okręgowego w Szczecinie, sygn. akt III K 8/13

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 4 listopada 2016 r., sygn. akt III Ko 399/16

I. zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy,

II. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

Małgorzata Jankowska Janusz Jaromin Stanisław Stankiewicz

Sygn. akt II AKa 4/17

UZASADNIENIE

K. S. (1) był pozbawiony wolności jako tymczasowo aresztowany w okresie od 22.08.2011 r. do 05.12.2012 r. w związku z prowadzonym wobec niego postępowaniem karnym zarejestrowanym w sądzie pod sygnaturą III K 237/11 (następnie III K 8/13). W postępowaniu tym, wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 31.07.2014 r., został ostatecznie uniewinniony od popełnienia zarzucanego mu czynu, a wyrok ten uprawomocnił się na skutek wydania przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie orzeczenia datowanego na dzień 29.01.2015 r..

W dniu 11.04.2016 r. do Sądu Okręgowego w Szczecinie wpłynęło pisemne wezwanie do wypłaty odszkodowania za niesłuszne skazanie złożone w imieniu K. S. (1) przez T. S. - Biuro (...). Postępowanie zainicjowane tym wezwaniem

zakończyło się wydaniem przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 18.05.2016 r. postanowienia o umorzeniu postępowania w związku ze stwierdzeniem braku skargi uprawnionego podmiotu. Postanowienie nie było zaskarżone.

Wnioskiem datowanym na dzień 17.06.2016 r. złożonym w Sądzie Okręgowym w Szczecinie w dniu 27.06.2016 r. adwokat działający na podstawie pełnomocnictwa K. S. (1), zażądał zasądzenia na rzecz swojego mandanta 500.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie.

Po rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 4 listopada 2016 r. sygn. akt III Ko 399/16 oddalił wniosek, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Od powyższego wyroku apelację wniósł adw. K. B., który wydanemu rozstrzygnięciu zarzucił:

1. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art 2 Konstytucji Rzeczypospolitej poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, w której skarżący, zgodnie z art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, nabył kompetencję do dochodzenia roszczenia o zadośćuczynienie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie w terminie, o którym mowa w przepisie art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. i w konsekwencji naruszenie zasady ochrony praw słusznie nabytych wywodzącej się z ogólnych zasad państwa prawa, umożliwiającej jednostce racjonalne planowanie przyszłych działań prawnych;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw poprzez ich niezastosowanie w sytuacji w której orzeczenie dające podstawę do zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasowe aresztowanie zostało wydane przed upływem 1 roku przed dniem wejścia w życie rzeczonyj ustawy, a zatem na ten dzień nie upłynął jeszcze termin przedawnienia tego roszczenia określony w przepisie art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r., co w konsekwencji powoduje, że zgodnie z wykładnią powyższych przepisów do przedmiotowego roszczenia znajduje zastosowanie termin przedawnienia, o którym mowa w art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym zgodnie z rzezoną ustawą, który następuje nie wcześniej niż po upływie 3 lat od dnia wejścia w życie tego aktu;

3. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 4 k.k. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, w której reguła intertemporalna zawarta w tym przepisie ma zastosowanie do przepisów o charakterze materialnoprawny, którym niewątpliwie jest przepis art. 555 kpk i znajduje per analogiom legis zastosowanie także na kanwie niniejszego stanu faktycznego z uwagi na możliwość wyprowadzenia z niej zasady ogólnej obejmującej swoim zakresem nie tylko fakty, o których w niej mowa, ale także fakty, o które chodzi w rozstrzyganej sprawie;

4. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepis ten w sposób wyczerpujący uregulował stan prawny, który ma być stosowany do postępowań wszczętych zarówno przed, jak i po wejściu w życie rzeczonyj ustawy, co w konsekwencji nie pozostawia sądom swobody oceny przez stosowanie przepisu art. 4 § 1 k.k., podczas gdy przepis art. 25 ust. 3 w/w ustawy uregulował jedynie, które przepisy postępowania mają zastosowanie w przypadku wszczęcia i niezakończenia postępowania do czasu wejścia w życie rzeczonych zmian, co w konsekwencji powoduje, że w pozostałym zakresie odnośnie implementacji przepisów postępowania znajduje zastosowanie przepis art. 21 w/w ustawy, natomiast w zakresie przepisów materialnoprawnych per analogiom legis może być stosowana reguła intertemporalna, o której mowa w przepisie art. 4 § 1 k.k.;

5. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 555 k.p.k. poprzez jego niezastosowanie w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. w sytuacji, w której z wykładni przepisów art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz innych ustaw, a także ogólnych zasad intertemporalnych wynika, że termin przedawnienia roszczenia o zadośćuczynienie z tytułu niesłusznego tymczasowego aresztowania w niniejszej sprawie wynosi 3 lata, licząc od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej z dnia 27 września 2013 r.;

6. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 555 k.p.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r. polegające na jego subsumpcji do stanu faktycznego z którego wynika - zgodnie z wykładnią przepisów art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz innych ustaw, a także ogólnych zasad intertemporalnych - że w sprawie winien zostać zastosowany przepis art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r., podczas gdy przepis art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2015 r. może być stosowany - zgodnie z wykładnią przepisu art. 21 ustawy nowelizującej z dnia 11 marca 2016 r. - wówczas, gdy zachodzi wątpliwość, czy stosować prawo dotychczasowe, czy przepisy k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r.;

Niezależnie od powyższych zarzutów, apelujący zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił także:

7. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na nieuzasadnionym zawężeniu okoliczności, które uzasadniają sprzeczność zarzutu przedawnienia z zasadami współzycia społecznego, podczas gdy katalog tych okoliczności pozostaje otwarty, a każda z nich winna zostać oceniona w zakresie jej zgodności z zasadami współzycia społecznego, aby ustalić, czy w sprawie ma miejsce nadużycie prawa podmiotowego;

8. naruszenie przepisu postępowania, tj. art. 7 k.p.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na nieuwzględnieniu przy swobodnej ocenie wyjaśnień skarżącego wskazań doświadczenia życiowego, co skutkowało uznaniem, że zaniechaniu skarżącego w zakresie zainicjowania postępowania o zadośćuczynienie, polegającego na powierzeniu tej czynności przedsiębiorstwu zajmującemu się dochodzeniem odszkodowań, a nie profesjonalnemu pełnomocnikowi, nie można przypisać waloru usprawiedliwionego, a w konsekwencji uznać zarzut przedawnienia za sprzeczny z zasadami współzycia społecznego, podczas gdy wskazania doświadczenia życiowego przemawiają za przyjęciem, że zaniechanie skarżącego było usprawiedliwione albowiem w przeświadczeniu społecznym przedsiębiorstwa do jakiego zwrócił się skarżący uchodzą za jednostki będące profesjonalistami w zakresie dochodzenia odszkodowań, co w konsekwencji powoduje, że ocena postępowania skarżącego w zakresie dochowania przez niego należytej staranności winna być analizowana przez pryzmat postrzegania tego typu jednostek w społeczeństwie.

Tak podnosząc, adw. K. B. wniósł o :

1. zmianę zaskarżonego wyroku w pkt I poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kwoty 500.000,00 zł (słownie: pięćset tysięcy złotych 00/100) wraz z odsetkami ustawowymi ze opóźnienia, liczonymi od dnia złożenia wniosku o zadośćuczynienie;

2. zmianę zaskarżonego wyroku w pkt II poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kosztów postępowania przed Sądem I instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według złożonego spisu kosztów;

3. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kosztów postępowania w postępowaniu apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

ewentualnie

4. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania;

5. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kosztów postępowania w postępowaniu apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja pełnomocnika K. S. (1), na uwzględnienie nie zasługuje.

Sąd odwoławczy podziela stanowisko sądu pierwszej instancji i argumentację w tym zakresie przedstawioną, iż roszczenie wnioskodawcy o odszkodowanie za niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w sprawie III K 237/11 (III K 8/13), uległo przedawnieniu. W ocenie Sądu Apelacyjnego podobnie, jak i Sądu Okręgowego w sprawie zastosowanie znajduje przepis art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r., który to przewiduje roczny termin do wniesienia tego roszczenia.

Przechodząc do apelacji, to tytułem wstępu wskazać należy, iż jak wynika z akt orzeczenie uniewinniające K. S. (1), a więc dające podstawę do dochodzenia roszczenia w trybie przepisów art. 58 k.p.k. uprawomocniło się w dniu 29 stycznia 2015r., kiedy to Sąd Apelacyjny w Szczecinie utrzymał w mocy orzeczenie sądu pierwszej instancji w sprawie III K 8/13. W tej dacie obowiązywał art. 555 k.p.k. w brzmieniu: „Roszczenia przewidziane w niniejszym rozdziale przedawniają się po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, w wypadku tymczasowego aresztowania - od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w razie zaś zatrzymania - od daty zwolnienia.” Następnie na skutek nowelizacji przepisów od dnia 1 lipca 2015 r., art. 555 k.p.k. nadano brzmienie: „Roszczenia przewidziane w niniejszym rozdziale przedawniają się po upływie 3 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, a w wypadku określonym w art. 552b - po upływie 3 lat od daty zwolnienia.” I w takim kształcie obowiązywał on do 15 kwietnia 2016 r. Rzecz jednak w tym, iż wnioskodawca swój wniosek złożył w dniu 27 czerwca 2016 r., a więc w dacie kiedy art. 555 k.p.k. obowiązywał w brzmieniu nadanym mu ustawą z dnia 11 marca 2016 r., a więc kiedy na powrót termin do wniesienia roszczenia za niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie, wynosił rok.

Apelujący próbuje wykazać, iż w sprawie winny mieć zastosowanie przepisy art. 29 i 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych ustaw, powołując się w uzasadnieniu swojego stanowiska na art. 2 Konstytucji, a także art. 4 k.k., to jednak jak wskazano na wstępie, nie można się z tym stanowiskiem zgodzić.

Faktycznie w przepisach przejściowych ustawy z dnia 11 marca 2016 r. nie znalazł się zapis zawierający *expressis verbis* zasadę stosowania prawa nowego - "chwytania w locie". Nie oznacza to jednak, że zasada ta nie obowiązuje. Z art. 28 tej ustawy wynika, że poza określonymi w tym przepisie wyjątkami, wchodzi ona w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. Ustawa zawiera także takie przepisy przejściowe, które określają wyjątki od reguły "chwytania w locie". Przyjęcie, że zasada "chwytania w locie" ma charakter dominujący w odniesieniu do przepisów prawa karnego procesowego oraz znajduje zastosowanie także w stosunku do tych ustaw nowelizujących przepisy procesowe, w których nie jest wprost zapisana, pozwala także na rozwianie wątpliwości co do potrzeby derogowania wcześniejszych przepisów przejściowych. Jednocześnie, skoro ustawa późniejsza (tutaj z dnia 11 marca 2016 r.), zawierająca własne przepisy przejściowe zawierające wyjątki, wchodzi w życie w dniu 15 kwietnia 2016 r., to wcześniejsze regulacje kwestii przejściowych tracą moc, i to bez potrzeby wskazywania poszczególnych przepisów. W art. 25 ust. 3 ustawy zmieniającej z 2016 r. zawarto natomiast szczególną regułę intertemporalną odnoszącą się do kwestii kolizji czasowej m.in. pomiędzy działem XII Kodeksu postępowania karnego (w którym pomieszczony jest rozdział 58 dotyczący w szczególności odszkodowania za niesłuszne tymczasowe aresztowanie) w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą z 2013 r., a odpowiednimi przepisami Kodeksu postępowania karnego w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą z 2016 r. Zgodnie z nią: "Postępowania wymienione w działach XI i XII ustawy zmienianej w art. 1, wszczęte i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, toczą się do ich zakończenia według przepisów dotychczasowych". W przywołanym powyżej przepisie ustawy zmieniającej z 2016 r. ustawodawca zawarł zatem regułę intertemporalną dalszego stosowania ustawy dawnej, tj. regułę dalszego stosowania przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego w brzmieniu nadanym im ustawą zmieniającą z 2013 r. Ustawodawca jak trafnie podniósł sąd meriti, jasno i precyzyjnie wskazał, iż ustawa poprzednio obowiązująca ma zastosowanie tylko do spraw związanych z „Odszkodowaniem za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie wszczętych i nie zakończonych do daty wejścia w życie przepisów.” Tutaj jak wskazano powyżej, z taką sytuacją nie mamy do czynienia, wniosek został złożony po wejściu w życie ustawy z dnia 11 marca 2016r..

Niezależnie od powyższego wskazać należy, iż reguła intertemporalna zawarta w 40 ust. 1 ustawy zmieniającej z 2013 r., (do której nawiązuje apelujący) dotyczy roszczeń o odszkodowanie oraz o zadośćuczynienie związanych ze stosowaniem środków przymusu innych aniżeli tymczasowe aresztowania i zatrzymanie, za które Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obowiązującym przed 1 lipca 2015 r., tj. przed dniem wejścia w życie wskazanej powyżej ustawy nowelizującej, nie przewidywał możliwości dochodzenia odszkodowania ani zadośćuczynienia. Uregulowanie zawarte w art. 40 ust. 1 ustawy zmieniającej z 2013 r. nie odnosi się do roszczeń odszkodowawczych za niesłuszne tymczasowe aresztowanie, bo te roszczenia pod rządami dawnego prawa mogły być dochodzone. Uregulowanie wynikające z art. 40 ustawy zmieniającej z 2013 r., jest zatem w niniejszej sprawie irrelevantne.

Kontynuując przedmiotowe rozważania wskazać należy, iż roszczenie o odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie ma charakter cywilny, z wszystkiego tego konsekwencjami. Jedyna różnica to taka, że rozpoznanie żądania następuje w procesie karnym. Jak słusznie zauważył sąd pierwszej instancji i co trzeba podkreślić, a mianowicie to, iż żaden przepis prawa cywilnego nie przewiduje odpowiednika art. 4 k.k., co w konsekwencji czyni niemożliwym zastosowanie tego przepisu. Po wtóre trafnie sąd rozstrzygający wskazał także na treść art. 116 k.k., który stanowi, że „Przepisy części ogólnej tego kodeksu stosuje się do innych ustaw przewidujących odpowiedzialność karną, chyba że ustawy te wyraźnie wyłączają ich zastosowanie.” A przecież przepisy rozdziału XII Kodeksu postępowania karnego nie przewidują odpowiedzialności karnej, a regulują jedynie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną na skutek orzeczeń wydanych w postępowaniu karnym. Chociaż zatem chodzi tutaj faktycznie o odpowiedzialność, ale Państwa, Skarbu Państwa, przy czym ma ona jak wskazano, charakter wyłącznie cywilny, w wymiarze pieniężnym mający na celu rekompensatę za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczeń w postępowaniu karnym.

Równocześnie chociaż wśród przepisów rozdziału 58 k.p.k., tylko art. 554 i 558 k.p.k. ma charakter procesowy, a pozostałe mają charakter materialno-prawny, to Sąd Apelacyjny w składzie obecnym nie podziela stanowiska wyrażonego w przywołanym przez apelującego wyroku tut. Sądu o sygn. akt II AKa 229/15, wskazując przy tym, że art. 4 k.k., którego tak usilnie zastosowania wskazany domaga się, dotyczy przecież „sprawcy”. Art. 4 k.k. brzmi bowiem następująco: „Jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy.” A przecież w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie ma sprawcy, bo gdyby tak było to nie mogłoby być mowy o dochodzeniu żadnych roszczeń tym przepisem przewidzianych. Podstawą tego roszczenia jest przecież uniewinnienie lub umorzenie postępowania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, sąd I instancji prawidłowo uznał także, że w niniejszej sprawie nie ma zastosowania dyrektywa art. 5 k.c. Argumentacja poświęcona tej kwestii przedstawiona w pisemnych motywach wyroku, w ocenie sądu odwoławczego, zasługuje na pełną akceptację i zbędne jest jej ponowne przytaczanie. Apelacja ma jedynie charakter polemiki z prawidłowymi ustaleniami sądu meriti, że o przedawnieniu nie zdecydowały wyjątkowe okoliczności, które uzasadniałyby zastosowanie art. 5 k.c. Poczynione przez sąd rozstrzygający ustalenia pozostają pod ochroną art. 7 k.p.k., a środek odwoławczy nie dostarcza argumentów, które mogłyby tę ocenę podważyć. Wskazać należy, iż chociaż K. S. (1) faktycznie jeszcze przed upływem roku od uprawomocnienia się orzeczenia dającego mu podstawę do dochodzenia roszczenia z rozdziału 58 k.p.k., podjął decyzję o uzyskaniu odszkodowania z tym tylko, że swoje działania skierował do podmiotu nieprofesjonalnego, gdyż o pomoc zwrócił się najpierw do swojego byłego pracodawcy, który prawnikiem nie jest, a następnie do przedsiębiorstwa zajmującego się dochodzeniem roszczeń. Apelujący wskazuje, że powszechnie przyjmuje się, że przedsiębiorstwa odszkodowawcze posiadają odpowiednie uprawnienia oraz zaplecze specjalistów, zatem zachowanie wnioskodawcy winno być rozpatrywane przez ten pryzmat, to jednak zważyć należy, że K. S. (1) miał już wcześniej kontakt z wymiarem sprawiedliwości. Tym samym, miał z pewnością wiedzę kto może profesjonalnie i skutecznie zajmować się sprawami sądowymi, w tym także, że w tym zakresie może zwrócić się o skorzystanie z pomocy udzielonej mu z urzędu, co miało miejsce w trakcie procedowania w sprawie III K 8/13. Brak wykształcenia prawniczego, w tym mu z pewnością nie przeszkodził. Zatem zachowanie i działania podejmowane przez K. S. nie stanowią żadnej wyjątkowej okoliczności, która winna skutkować uznaniem, iż w sprawie zarzut przedawnienia jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego.

Tak argumentując i tym samym podzielając zasadność wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 4 listopada 2016r., sygn. III Ko 399/16 oraz nie znajdując żadnych podstaw do uwzględnienia wywiedzionej apelacji, Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 437 § 1 k.p.k., zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Koszty postępowania odwoławczego – zgodnie z art. 554 § 4 k.p.k. – ponosi Skarb Państwa.

Stanisław Stankiewicz Janusz Jaromin Małgorzata Jankowska

Sygn. akt **II AKa 4/17**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 marca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Janusz Jaromin (spr.)
Sędziowie:	SA Stanisław Stankiewicz SO del. Małgorzata Jankowska
Protokolant:	sekr. sądowy Paulina Mitan-Zalewska

przy udziale prokuratora Prokuratury Okręgowej w Szczecinie Agnieszki Lorenc

po rozpoznaniu w dniu 23 lutego 2017 r. sprawy

K. S. (1)

o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w sprawie Sądu Okręgowego w Szczecinie, sygn. akt III K 8/13

na skutek apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 4 listopada 2016 r., sygn. akt III Ko 399/16

III. zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy,

IV. kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

Małgorzata Jankowska Janusz Jaromin Stanisław Stankiewicz

Sygn. akt II AKa 4/17

UZASADNIENIE

K. S. (1) był pozbawiony wolności jako tymczasowo aresztowany w okresie od 22.08.2011 r. do 05.12.2012 r. w związku z prowadzonym wobec niego postępowaniem karnym zarejestrowanym w sądzie pod sygnaturą III K 237/11 (następnie III K 8/13). W postępowaniu tym, wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 31.07.2014 r., został ostatecznie uniewinniony od popełnienia zarzucanego mu czynu, a wyrok ten uprawomocnił się na skutek wydania przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie orzeczenia datowanego na dzień 29.01.2015 r..

W dniu 11.04.2016 r. do Sądu Okręgowego w Szczecinie wpłynęło pisemne wezwanie do wypłaty odszkodowania za niesłuszne skazanie złożone w imieniu K. S. (1) przez T. S. - Biuro (...). Postępowanie zainicjowane tym wezwaniem zakończyło się wydaniem przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w dniu 18.05.2016 r. postanowienia o umorzeniu postępowania w związku ze stwierdzeniem braku skargi uprawnionego podmiotu. Postanowienie nie było zaskarżone.

Wnioskiem datowanym na dzień 17.06.2016 r. złożonym w Sądzie Okręgowym w Szczecinie w dniu 27.06.2016 r. adwokat działający na podstawie pełnomocnictwa K. S. (1), zażądał zasądzenia na rzecz swojego mandanta 500.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie.

Po rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 4 listopada 2016 r. sygn. akt III Ko 399/16 oddalił wniosek, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Od powyższego wyroku apelację wniósł adw. K. B., który wydanemu rozstrzygnięciu zarzucił:

1. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art 2 Konstytucji Rzeczypospolitej poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, w której skarżący, zgodnie z art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, nabył kompetencję do dochodzenia roszczenia o zadośćuczynienie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie w terminie, o którym mowa w przepisie art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. i w konsekwencji naruszenie zasady ochrony praw słusznie nabytych wywodzącej się z ogólnych zasad państwa prawa, umożliwiającej jednostce racjonalne planowanie przyszłych działań prawnych;
2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw poprzez ich niezastosowanie w sytuacji w której orzeczenie dające podstawę do zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasowe aresztowanie zostało wydane przed upływem 1 roku przed dniem wejścia w życie rzeczonyj ustawy, a zatem na ten dzień nie upłynął jeszcze termin przedawnienia tego roszczenia określony w przepisie art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2015 r., co w konsekwencji powoduje, że zgodnie z wykładnią powyższych przepisów do przedmiotowego roszczenia znajduje zastosowanie termin przedawnienia, o którym mowa w art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym zgodnie z rzeczoną ustawą, który następuje nie wcześniej niż po upływie 3 lat od dnia wejścia w życie tego aktu;
3. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 4 k.k. poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, w której reguła intertemporalna zawarta w tym przepisie ma zastosowanie do przepisów o charakterze materialnoprawny, którym niewątpliwie jest przepis art. 555 kpk i znajduje per analogiom legis zastosowanie także na kanwie niniejszego stanu faktycznego z uwagi na możliwość wyprowadzenia z niej zasady ogólnej obejmującej swoim zakresem nie tylko fakty, o których w niej mowa, ale także fakty, o które chodzi w rozstrzyganej sprawie;
4. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepis ten w sposób wyczerpujący uregulował stan prawny, który ma być stosowany do postępowań wszczętych zarówno przed, jak i po wejściu w życie rzeczonyj ustawy, co w konsekwencji nie pozostawia sądom swobody oceny przez stosowanie przepisu art. 4 § 1 k.k., podczas gdy przepis art. 25 ust. 3 w/w ustawy uregulował jedynie, które przepisy postępowania mają zastosowanie w przypadku wszczęcia i niezakończenia postępowania do czasu wejścia w życie rzeczonych zmian, co w konsekwencji powoduje, że w pozostałym zakresie odnośnie implementacji przepisów

postępowania znajduje zastosowanie przepis art. 21 w/w ustawy, natomiast w zakresie przepisów materialnoprawnych per analogi om legis może być stosowana reguła intertemporalna, o której mowa w przepisie art. 4 § 1 k.k.;

5. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 555 k.p.k. poprzez jego niezastosowanie w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r. w sytuacji, w której z wykładni przepisów art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz innych ustaw, a także ogólnych zasad intertemporalnych wynika, że termin przedawnienia roszczenia o zadośćuczynienie z tytułu niesłusznego tymczasowego aresztowania w niniejszej sprawie wynosi 3 lata, licząc od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej z dnia 27 września 2013 r.;

6. naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 555 k.p.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r. polegające na jego subsumpcji do stanu faktycznego z którego wynika - zgodnie z wykładnią przepisów art. 29 w zw. z art. 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz innych ustaw, a także ogólnych zasad intertemporalnych - że w sprawie winien zostać zastosowany przepis art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 lipca 2015 r., podczas gdy przepis art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2015 r. może być stosowany - zgodnie z wykładnią przepisu art. 21 ustawy nowelizującej z dnia 11 marca 2016 r. - wówczas, gdy zachodzi wątpliwość, czy stosować prawo dotychczasowe, czy przepisy k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r.;

Niezależnie od powyższych zarzutów, apelujący zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił także:

8. naruszenie przepisu prawa materialnego. tj. art. 5 k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na nieuzasadnionym zawężeniu okoliczności, które uzasadniają sprzeczność zarzutu przedawnienia z zasadami współzycia społecznego, podczas gdy katalog tych okoliczności pozostaje otwarty, a każda z nich winna zostać oceniona w zakresie jej zgodności z zasadami współzycia społecznego, aby ustalić, czy w sprawie ma miejsce nadużycie prawa podmiotowego;

8. naruszenie przepisu postępowania, tj. art. 7 k.p.k. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na nieuwzględnieniu przy swobodnej ocenie wyjaśnień skarżącego wskazań doświadczenia życiowego, co skutkowało uznaniem, że zaniechaniu skarżącego w zakresie zainicjowania postępowania o zadośćuczynienie, polegającego na powierzeniu tej czynności przedsiębiorstwu zajmującemu się dochodzeniem odszkodowań, a nie profesjonalnemu pełnomocnikowi, nie można przypisać waloru usprawiedliwionego, a w konsekwencji uznać zarzut przedawnienia za sprzeczny z zasadami współzycia społecznego, podczas gdy wskazania doświadczenia życiowego przemawiają za przyjęciem, że zaniechanie skarżącego było usprawiedliwione albowiem w przeświadczeniu społecznym przedsiębiorstwa do jakiego zwrócił się skarżący uchodzą za jednostki będące profesjonalistami w zakresie dochodzenia odszkodowań, co w konsekwencji powoduje, że ocena postępowania skarżącego w zakresie dochowania przez niego należytej staranności winna być analizowana przez pryzmat postrzegania tego typu jednostek w społeczeństwie.

Tak podnosząc, adw. K. B. wniósł o :

4. zmianę zaskarżonego wyroku w pkt I poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kwoty 500.000,00 zł (słownie: pięćset tysięcy złotych 00/100) wraz z odsetkami ustawowymi ze opóźnienia, liczonymi od dnia złożenia wniosku o zadośćuczynienie;

5. zmianę zaskarżonego wyroku w pkt II poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kosztów postępowania przed Sądem I instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według złożonego spisu kosztów;

6. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kosztów postępowania w postępowaniu apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych;

ewentualnie

6. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania;
7. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego kosztów postępowania w postępowaniu apelacyjnym, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja pełnomocnika K. S. (1), na uwzględnienie nie zasługuje.

Sąd odwoławczy podziela stanowisko sądu pierwszej instancji i argumentację w tym zakresie przedstawioną, iż roszczenie wnioskodawcy o odszkodowanie za niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie w sprawie III K 237/11 (III K 8/13), uległo przedawnieniu. W ocenie Sądu Apelacyjnego podobnie, jak i Sądu Okręgowego w sprawie zastosowanie znajduje przepis art. 555 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od dnia 15 kwietnia 2016 r., który to przewiduje roczny termin do wniesienia tego roszczenia.

Przechodząc do apelacji, to tytułem wstępu wskazać należy, iż jak wynika z aktu orzeczenia uniewinniające K. S. (1), a więc dające podstawę do dochodzenia roszczenia w trybie przepisów art. 58 k.p.k. uprawomocniło się w dniu 29 stycznia 2015 r., kiedy to Sąd Apelacyjny w Szczecinie utrzymał w mocy orzeczenie sądu pierwszej instancji w sprawie III K 8/13. W tej dacie obowiązywał art. 555 k.p.k. w brzmieniu: „Roszczenia przewidziane w niniejszym rozdziale przedawniają się po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, w wypadku tymczasowego aresztowania - od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w razie zaś zatrzymania - od daty zwolnienia.” Następnie na skutek nowelizacji przepisów od dnia 1 lipca 2015 r., art. 555 k.p.k. nadano brzmienie: „Roszczenia przewidziane w niniejszym rozdziale przedawniają się po upływie 3 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, a w wypadku określonym w art. 552b - po upływie 3 lat od daty zwolnienia.” I w takim kształcie obowiązywał on do 15 kwietnia 2016 r. Rzecz jednak w tym, iż wnioskodawca swój wniosek złożył w dniu 27 czerwca 2016 r., a więc w dacie kiedy art. 555 k.p.k. obowiązywał w brzmieniu nadanym mu ustawą z dnia 11 marca 2016 r., a więc kiedy na powrót termin do wniesienia roszczenia za niesłuszne zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie, wynosił rok.

Apelujący próbuje wykazać, iż w sprawie winny mieć zastosowanie przepisy art. 29 i 40 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych ustaw, powołując się w uzasadnieniu swojego stanowiska na art. 2 Konstytucji, a także art. 4 k.k., to jednak jak wskazano na wstępie, nie można się z tym stanowiskiem zgodzić.

Faktycznie w przepisach przejściowych ustawy z dnia 11 marca 2016 r. nie znalazł się zapis zawierający *expressis verbis* zasadę stosowania prawa nowego - "chwytania w locie". Nie oznacza to jednak, że zasada ta nie obowiązuje. Z art. 28 tej ustawy wynika, że poza określonymi w tym przepisie wyjątkami, wchodzi ona w życie z dniem 15 kwietnia 2016 r. Ustawa zawiera także takie przepisy przejściowe, które określają wyjątki od reguły "chwytania w locie". Przyjęcie, że zasada "chwytania w locie" ma charakter dominujący w odniesieniu do przepisów prawa karnego procesowego oraz znajduje zastosowanie także w stosunku do tych ustaw nowelizujących przepisy procesowe, w których nie jest wprost zapisana, pozwala także na rozwianie wątpliwości co do potrzeby derogowania wcześniejszych przepisów przejściowych. Jednocześnie, skoro ustawa późniejsza (tutaj z dnia 11 marca 2016 r.), zawierająca własne przepisy przejściowe zawierające wyjątki, wchodzi w życie w dniu 15 kwietnia 2016 r., to wcześniejsze regulacje kwestii przejściowych tracą moc, i to bez potrzeby wskazywania poszczególnych przepisów. W art. 25 ust. 3 ustawy zmieniającej z 2016 r. zawarto natomiast szczególną regułę intertemporalną odnoszącą się do kwestii kolizji czasowej m.in. pomiędzy działem XII Kodeksu postępowania karnego (w którym pomieszczony jest rozdział 58 dotyczący w szczególności odszkodowania za niesłuszne tymczasowe aresztowanie) w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą z 2013 r., a odpowiednimi przepisami Kodeksu postępowania karnego w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą z 2016 r. Zgodnie z nią: "Postępowania wymienione w działach XI i XII ustawy zmienianej w art. 1, wszczęte i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, toczą się do ich zakończenia według przepisów dotychczasowych". W przywołanym powyżej przepisie ustawy zmieniającej z 2016 r. ustawodawca zawarł zatem regułę intertemporalną

dalszego stosowania ustawy dawnej, tj. regułę dalszego stosowania przepisów rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego w brzmieniu nadanym im ustawą zmieniającą z 2013 r. Ustawodawca jak trafnie podniósł sąd meriti, jasno i precyzyjnie wskazał, iż ustawa poprzednio obowiązująca ma zastosowanie tylko do spraw związanych z „Odszkodowaniem za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie wszczętych i nie zakończonych do daty wejścia w życie przepisów.” Tutaj jak wskazano powyżej, z taką sytuacją nie mamy doczynienia, wniosek został złożony po wejściu w życie ustawy z dnia 11 marca 2016r..

Niezależnie od powyższego wskazać należy, iż reguła intertemporalna zawarta w 40 ust. 1 ustawy zmieniającej z 2013 r., (do której nawiązuje apelujący) dotyczy roszczeń o odszkodowanie oraz o zadośćuczynienie związanych ze stosowaniem środków przymusu innych aniżeli tymczasowe aresztowania i zatrzymanie, za które Kodeks postępowania karnego w brzmieniu obowiązującym przed 1 lipca 2015 r., tj. przed dniem wejścia w życie wskazanej powyżej ustawy nowelizującej, nie przewidywał możliwości dochodzenia odszkodowania ani zadośćuczynienia. Uregulowanie zawarte w art. 40 ust. 1 ustawy zmieniającej z 2013 r. nie odnosi się do roszczeń odszkodowawczych za niesłuszne tymczasowe aresztowanie, bo te roszczenia pod rządami dawnego prawa mogły być dochodzone. Uregulowanie wynikające z art. 40 ustawy zmieniającej z 2013 r., jest zatem w niniejszej sprawie irrelevantne.

Kontynuując przedmiotowe rozważania wskazać należy, iż roszczenie o odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie ma charakter cywilny, z wszystkiego tego konsekwencjami. Jedyna różnica to taka, że rozpoznanie żądania następuje w procesie karnym. Jak słusznie zauważył sąd pierwszej instancji i co trzeba podkreślić, a mianowicie to, iż żaden przepis prawa cywilnego nie przewiduje odpowiednika art. 4 k.k., co w konsekwencji czyni niemożliwym zastosowanie tego przepisu. Po wtóre trafnie sąd rozstrzygający wskazał także na treść art. 116 k.k., który stanowi, że „Przepisy części ogólnej tego kodeksu stosuje się do innych ustaw przewidujących odpowiedzialność karną, chyba że ustawy te wyraźnie wyłączają ich zastosowanie.” A przecież przepisy rozdziału XII Kodeksu postępowania karnego nie przewidują odpowiedzialności karnej, a regulują jedynie odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną na skutek orzeczeń wydanych w postępowaniu karnym. Chociaż zatem chodzi tutaj faktycznie o odpowiedzialność, ale Państwa, Skarbu Państwa, przy czym ma ona jak wskazano, charakter wyłącznie cywilny, w wymiarze pieniężnym mający na celu rekompensatę za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczeń w postępowaniu karnym.

Równocześnie chociaż wśród przepisów rozdziału 58 k.p.k., tylko art. 554 i 558 k.p.k. ma charakter procesowy, a pozostałe mają charakter materialno-prawny, to Sąd Apelacyjny w składzie obecnym nie podziela stanowiska wyrażonego w przywołanym przez apelującego wyroku tut. Sądu o sygn. akt II AKa 229/15, wskazując przy tym, że art. 4 k.k., którego tak usilnie zastosowania wskazany domaga się, dotyczy przecież „sprawcy”. Art. 4 k.k. brzmi bowiem następująco: „Jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy.” A przecież w sprawach o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie ma sprawcy, bo gdyby tak było to nie mogłoby być mowy o dochodzeniu żadnych roszczeń tym przepisem przewidzianych. Podstawą tego roszczenia jest przecież uniewinnienie lub umorzenie postępowania.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, sąd I instancji prawidłowo uznał także, że w niniejszej sprawie nie ma zastosowania dyrektywa art. 5 k.c. Argumentacja poświęcona tej kwestii przedstawiona w pisemnych motywach wyroku, w ocenie sądu odwoławczego, zasługuje na pełną akceptację i zbędne jest jej ponowne przytaczanie. Apelacja ma jedynie charakter polemiki z prawidłowymi ustaleniami sądu meriti, że o przedawnieniu nie zdecydowały wyjątkowe okoliczności, które uzasadniałyby zastosowanie art. 5 k.c. Poczynione przez sąd rozstrzygający ustalenia pozostają pod ochroną art. 7 k.p.k., a środek odwoławczy nie dostarcza argumentów, które mogłyby tę ocenę podważyć. Wskazać należy, iż chociaż K. S. (1) faktycznie jeszcze przed upływem roku od uprawomocnienia się orzeczenia dającego mu podstawę do dochodzenia roszczenia z rozdziału 58 k.p.k., podjął decyzję o uzyskaniu odszkodowania z tym tylko, że swoje działania skierował do podmiotu nieprofesjonalnego, gdyż o pomoc zwrócił się najpierw do swojego byłego pracodawcy, który prawnikiem nie jest, a następnie do przedsiębiorstwa zajmującego się dochodzeniem roszczeń. Apelujący wskazuje, że powszechnie przyjmuje się, że przedsiębiorstwa odszkodowawcze posiadają odpowiednie uprawnienia oraz zaplecze specjalistów, zatem zachowanie wnioskodawcy winno być rozpatrywane przez ten przyzmat,

to jednak zważyć należy, że K. S. (1) miał już wcześniej kontakt z wymiarem sprawiedliwości. Tym samym, miał z pewnością wiedzę kto może profesjonalnie i skutecznie zajmować się sprawami sądowymi, w tym także, że w tym zakresie może zwrócić się o skorzystanie z pomocy udzielonej mu z urzędu, co miało miejsce w trakcie procedowania w sprawie III K 8/13. Brak wykształcenia prawniczego, w tym mu z pewnością nie przeszkodził. Zatem zachowanie i działania podejmowane przez K. S. (1) nie stanowią żadnej wyjątkowej okoliczności, która winna skutkować uznaniem, iż w sprawie zarzut przedawnienia jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego.

Tak argumentując i tym samym podzielając zasadność wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 4 listopada 2016r., sygn. III Ko 399/16 oraz nie znajdując żadnych podstaw do uwzględnienia wywiedzionej apelacji, Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 437 § 1 k.p.k., zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Koszty postępowania odwoławczego – zgodnie z art. 554 § 4 k.p.k. – ponosi Skarb Państwa.

Stanisław Stankiewicz Janusz Jaromin Małgorzata Jankowska